

Ο θρίαμβος της ανεκτικής επί της μαχόμενης δημοκρατίας ενώπιον του Supreme Court

Βασίλης Παπαγιάννης
Διπλωματούχος Master 2 Πανεπιστημίου Paris-Panthéon-Assas
Ασκούμενος Δικηγόρος

Κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν ἐν ἧ πάντες ὡς τύρρανον φοβοῦνται τον νόμον

Βίας ο Πρηνεύς

Ο Ντόναλντ Τραμπ εμφανίστηκε στην πολιτική σκηνή των Η.Π.Α. με τρόπο οπωσδήποτε εντυπωσιακό. Επιχειρηματίας, πρόσωπο των media, γνωστός κυρίως μέσω των ριάλιτι και με αμφιλεγόμενες απόψεις, ανακοίνωσε την υποψηφιότητά του για την προεδρία των Η.Π.Α. ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2016. Εντέλει, και καταρρίπτοντας όλα τα προγνωστικά, κέρδισε αρχικά το χρίσμα του ρεπουμπλικανικού κόμματος και έπειτα και την προεδρία επικρατώντας της υποψήφιας των Δημοκρατικών, Χίλαρι Κλίντον.

Η τετραετής προεδρική του θητεία υπήρξε συγκρουσιακή, καθώς αντιμετώπισε ισχυρότατη κριτική για τον χειρισμό πλείστων ζητημάτων, ιδίως για τη διαχείριση της πανδημίας του COVID-19, με αποτέλεσμα την πτώση της δημοτικότητάς του ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2020, στις οποίες τέθηκε αντιμέτωπος με τον πρώην αντιπρόεδρο Τζο Μπάιντεν. Στις εκλογές αυτές, κυρίως λόγω της πανδημίας, εκατομμύρια Αμερικανοί επέλεξαν την επιστολική ψήφο προκειμένου να μη μεταβούν στα εκλογικά κέντρα για λόγους προστασίας της υγείας τους. Η σημασία αυτού του γεγονότος επρόκειτο να αποδειχθεί καθοριστική. Μολονότι τα πρώτα αποτελέσματα έδειχναν προβάδισμα του Τραμπ σε πολιτείες-κλειδιά, οι επιστολικές ψήφοι ανέτρεψαν τα δεδομένα, διότι εικάζεται - και με βάση την αλλαγή του προβαδίσματος υπέρ του Μπάιντεν - ότι τις αξιοποίησαν ιδίως υποστηρικτές των Δημοκρατικών.

Εν μέσω της διαδικασίας καταμέτρησης, ο Τραμπ σε τηλεοπτικό του μήνυμα δήλωσε ότι, αν καταμετρούνταν μόνο οι « νόμιμες ψήφοι » (« *legal votes* »), θα κέρδιζε εύκολα. Αντιθέτως, αν καταμετρούνταν και οι « παράνομες ψήφοι » (« *illegal votes* »), εννοώντας τις επιστολικές ψήφους, θα μπορούσαν να του « κλέψουν » τις εκλογές. Μάλιστα, τα μεγάλα τηλεοπτικά αμερικανικά δίκτυα στο σημείο αυτό διέκοψαν τη μετάδοση της δήλωσής του λέγοντας ότι ο πρόεδρος δεν έλεγε την αλήθεια¹.

Μετά την ενσωμάτωση όλων των επιστολικών ψήφων ο Μπάιντεν έσπασε το φράγμα των απαιτούμενων 270 εκλεκτόρων και ανακηρύχθηκε νικητής των εκλογών, αποτέλεσμα που δεν αποδέχτηκε ο Τραμπ καθώς το θεώρησε προϊόν εκλογικής απάτης. Δημιούργησε προσκόμματα στη διαδικασία μετάβασης, ενώ άσκησε δημόσια πίεση στον αντιπρόεδρο Μάικ Πενς ώστε ο τελευταίος, ως πρόεδρος της Γερουσίας, να μην αποδεχτεί την καταμέτρηση των εκλεκτορικών ψήφων που θεωρούσε παράνομες κατά τη συνεδρίαση του Κογκρέσου προς επικύρωση του εκλογικού αποτελέσματος. Η συνεδρίαση αυτή θα λάμβανε χώρα την 6^η Ιανουαρίου 2021.

¹ Είναι χαρακτηριστικό το δελτίο ειδήσεων του δικτύου MSNBC, στο https://www.youtube.com/watch?v=Eg_kOfnF8ns (πρόσβαση: 01.03.2026).

Την ώρα που συνεδρίαζε το Κογκρέσο, λίγα μέτρα μακριά ο Τραμπ οργάνωσε μια συγκέντρωση με τίτλο «Σώστε την Αμερική». Κάλεσε τους υποστηρικτές του να παλέψουν για να ανακαταλάβουν τη χώρα τους (χωρίς να εξωθεί άμεσα σε πράξεις βίας) και να κινηθούν στο Καπιτώλιο. Πολλοί εξ αυτών, ακολουθώντας τις παροτρύνσεις του, μετέβησαν εκεί και εισέβαλαν στο κτήριο, προκαλώντας πολλές υλικές ζημιές και βίαια επεισόδια με δεκάδες τραυματίες και πέντε νεκρούς. Κατά τη διάρκεια των γεγονότων ο Τραμπ παρέμεινε αδρανής, δεν κάλεσε το πλήθος να υποχωρήσει και δεν κινητοποίησε τις δυνάμεις επιβολής της τάξης, πράγμα που έπραξε μόνο όταν προκλήθηκε δημοσίως προς αυτό από τον Μπάιντεν, εκφράζοντας παράλληλα την αγάπη του προς τους εισβολείς. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτό συνιστά μια μορφή άνωθεν πραξικοπήματος, από τη στιγμή που ο νόμιμος αρχηγός ενός κράτους προσπάθησε με παράνομα μέσα να διατηρηθεί στην εξουσία.

Έπειτα εκκίνησε μια σειρά δικών οι οποίες αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την προεδρική ασυλία από ποινικά αδικήματα και την οριοθέτηση των προϋποθέσεων του αδικήματος της παρεμπόδισης επίσημης διαδικασίας². Εν προκειμένω, θα ασχοληθούμε με το ερώτημα του αποκλεισμού του Τραμπ από τις προεδρικές εκλογές του 2024 λόγω του ρόλου που επιτέλεσε στα γεγονότα της 6^{ης} Ιανουαρίου. Το εν λόγω ερώτημα εξετάστηκε από το Supreme Court³.

Η κρίσιμη συνταγματική διάταξη είναι το τμήμα 3 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης του αμερικανικού Συντάγματος, που υιοθετήθηκε το 1868, λίγο μετά τη λήξη του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου. Για πολλές δεκαετίες, η διάταξη αυτή είχε διαφύγει της προσοχής των συνταγματολόγων και θεωρούνταν περισσότερο ένα ιστορικό κατάλοιπο που προοδευτικά περιήλθε σε λήθη⁴. Το τμήμα 3, που είναι γνωστό με την ονομασία «*ρήτρα αποκλεισμού*» (*disqualification clause*), ορίζει το εξής:

«Κανένα άτομο δεν θα γίνεται Γερουσιαστής ή Αντιπρόσωπος στο Κογκρέσο, ή εκλέκτορας για τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, ή θα κατέχει αξίωμα, δημόσιο ή στρατιωτικό, στις Ηνωμένες Πολιτείες ή σε οποιαδήποτε Πολιτεία, το οποίο, έχοντας στο παρελθόν ορκισθεί, ως μέλος του Κογκρέσου ή ως αξιωματούχος των Ηνωμένων Πολιτειών ή ως μέλος οποιουδήποτε Πολιτειακού κοινοβουλίου ή ως εκτελεστικός ή δικαστικός αξιωματούχος οποιασδήποτε Πολιτείας, να υποστηρίζει το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών, ενεπλάκη σε ανταρσία ή στάση εναντίον τους ή παρέσχε βοήθεια ή άσυλο στους εχθρούς των. Το Κογκρέσο όμως μπορεί, με ψήφο δύο τρίτων κάθε Σώματος, να ακυρώσει αυτή την απαγόρευση»⁵.

Μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, το Κογκρέσο έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο της «Ανοικοδόμησης» (Reconstruction), το οποίο συνίστατο ιδίως στην αναδιοργάνωση των πολιτειών του Νότου. Στο πλαίσιο αυτό, η παρουσία υποστηρικτών της Συνομοσπονδίας (Confederation) - δηλαδή προσώπων των νοτίων Πολιτειών που χαρακτηρίζονταν από έλλειψη πίστης στο ομοσπονδιακό κράτος - σε κυβερνητικές θέσεις, αποτελούσε κίνδυνο για την επιτυχία του σχεδίου. Όπως αναφέρεται: «όσοι συνέταξαν και επικύρωσαν τη δέκατη τέταρτη τροποποίηση μας έδωσαν τα μέσα να προστατευόμαστε [...] από όσους θα ήθελαν να

² Trump v. United States [603 U.S. 593 (2024)], Fischer v. United States [603 U.S. (2024)].

³ Trump v. Anderson [601 U.S. 100 (2024)].

⁴ Maglioca G.N., «*Amnesty and Section Three of the Fourteenth Amendment*», Constitutional Commentary 2021, σ. 87.

⁵ Το κείμενο του αμερικανικού Συντάγματος, σε μετάφραση Π. Κωνσταντινίδη, είναι διαθέσιμο στο: https://el.wikisource.org/wiki/%CE%A3%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%97%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CE%BD (πρόσβαση: 01.03.2026).

περιγελούν την αμερικανική δημοκρατία, το Σύνταγμα, το κράτος δικαίου και την ίδια την Αμερική»⁶. Το Κογκρέσο αφοσιώθηκε κυρίως στην υιοθέτηση μέτρων αποτροπής των επαναστατών από την άσκηση σημαντικής επίδρασης στο πολιτικό πεδίο, τόσο σε ομοσπονδιακό όσο και σε πολιτειακό επίπεδο. Οι σχετικοί νόμοι της εποχής κρίθηκαν ανεπαρκείς και έτσι προκρίθηκε η λύση της συνταγματικής οδού μέσω της υιοθέτησης μιας διάταξης στο ίδιο το σώμα του Συντάγματος⁷.

Η ρήτρα αποκλεισμού αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα στην αμερικανική συνταγματική εξέλιξη καθώς ήταν η πρώτη φορά που επιβλήθηκαν όρια και περιορισμοί από το Σύνταγμα στις Πολιτείες σε ό,τι αφορά την εξουσία τους να επιλέγουν τους αξιωματούχους τους⁸.

Το τμήμα 3 επανήλθε στο προσκήνιο μετά τα γεγονότα της 6^{ης} Ιανουαρίου. Παρακάτω θα εξεταστεί η πιθανότητα η διάταξη αυτή να μπορούσε να οδηγήσει στον αποκλεισμό του Ντόναλντ Τραμπ από τις προεδρικές εκλογές του 2024, δυνατότητα που απορρίφθηκε από το Supreme Court. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί, επίσης, μέσω του σχολιασμού της απόφασης, να δώσει τροφή για σκέψη στην αέναη ιδεολογική διαμάχη της μαχόμενης έναντι της ανεκτικής δημοκρατίας.

I. Η ρήτρα αποκλεισμού

A. Οι έννοιες του τμήματος 3

Θεωρείται χρήσιμος για την κατανόηση του νομικού ζητήματος ο εννοιολογικός προσδιορισμός των όρων του τμήματος 3. Η *ανταρσία* (insurrection) συνίσταται στην αντίσταση διά της βίας έναντι στην κρατική εξουσία μέσω της οποίας εκδηλώνεται η άρνηση υπακοής στους νόμους σε συγκεκριμένους σημαντικούς τομείς⁹. Δεν πρόκειται, επομένως, απλώς για έκφραση αντίθεσης προς τους νόμους μέσω π.χ. μιας διαδήλωσης, αλλά απαιτείται βίαιη αντίσταση κατά της κρατικής εξουσίας.

Αντίστοιχα, η *στάση* (rebellion) συνίσταται στην απόπειρα ανατροπής της νόμιμης εξουσίας με παράνομα μέσα, π.χ. μέσω ενός πραξικοπήματος, ακόμα και αν αξιοποιείται για να επαναφερθεί η νομιμότητα. Το γεγονός ότι οι πρωταίτιοι μιας τέτοιας πράξης θεωρούν ότι αποκαθιστούν τη νόμιμη εξουσία δεν είναι επαρκές για τον μη χαρακτηρισμό της πράξης αυτής ως στάσης¹⁰. Παρόλο που μια ανταρσία μπορεί να είναι έκφανση μιας στάσης, η στάση μπορεί να πραγματοποιηθεί και με μη βίαια μέσα (π.χ. η εξαρχής υιοθέτηση ενός Συντάγματος), ενώ το στοιχείο της βίας είναι απαραίτητο στην ανταρσία.

Επιπρόσθετα, ένα πρόσωπο εμπλέκεται σε αυτές τις πράξεις όταν «συμμετέχει ενεργά στον σχεδιασμό ή στην εκτέλεση των εσκεμμένων πράξεων ή όταν προσφέρει ενεργή, σημαντική, εθελούσια, άμεση υποστήριξη, υλική βοήθεια ή ειδική ενθάρρυνση σε τέτοιες πράξεις»¹¹. Η δεύτερη διαζευκτική περίπτωση που αναφέρεται στη διάταξη είναι η *παροχή βοήθειας ή ασύλου στους εχθρούς*. Πρόκειται κυρίως για παροχή υλικής υποστήριξης, ακόμα και μέσω συμβουλών. Οι εχθροί που αναφέρονται μπορούν να είναι

⁶ Luttig M., Tribe L., «The Constitution Prohibits Trump From Ever Being President Again, The Atlantic», 20.08.2023, στο: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2023/08/donald-trump-constitutionally-prohibited-presidency/675048/> (πρόσβαση: 01.03.2026).

⁷ Idem.

⁸ Maglioca, «Amnesty and Section Three of the Fourteenth Amendment», όπ. π., σ. 95.

⁹ Baude W., Paulsen M. S., «The Sweep and Force of Section Three», University of Pennsylvania Law Review 3/2024, σ. 676.

¹⁰ Ibid., σ. 677.

¹¹ Ibid., σ. 679.

τόσο εξωτερικοί όσο και εσωτερικοί, π.χ. επαναστάτες¹². Είναι φανερό ότι πρόκειται για όρους με ιδιαίτερα μεγάλο εννοιολογικό και ερμηνευτικό εύρος.

Αναφορικά με τα αξιώματα που καλύπτονται από τη διάταξη, αναφέρονται όλα τα αξιώματα για τα οποία απαιτείται όρκος, οι εκλέκτορες - που δεν απαιτείται να ορκίζονται - και οι στρατιωτικοί λειτουργοί. Ειδικότερα, κάθε πρόσωπο που έχει ορκιστεί να προστατεύει το Σύνταγμα «ως μέλος του Κογκρέσου ή ως αξιωματούχος των Ηνωμένων Πολιτειών ή ως μέλος οποιουδήποτε Πολιτειακού κοινοβουλίου ή ως εκτελεστικός ή δικαστικός αξιωματούχος οποιασδήποτε Πολιτείας» και ενεπλάκη σε ανταρσία ή στάση, δεν είναι συνταγματικά σε θέση να αναλάβει τα αξιώματα του «Γερουσιαστή ή του Αντιπρόσωπου στο Κογκρέσο, ή του εκλέκτορα για τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, ή κάθε αξίωμα, δημόσιο ή στρατιωτικό, στις Ηνωμένες Πολιτείες ή σε οποιαδήποτε Πολιτεία»¹³. Το αποτέλεσμα αυτής της ερμηνείας είναι η δημιουργία μιας μακράς λίστας αξιωμάτων τα οποία καλύπτονται από το τμήμα 3.

Ερμηνευτικά προβλήματα δημιουργούνται ως προς τον Πρόεδρο. Έχει υποστηριχθεί ότι δεν καλύπτεται από το πεδίο εφαρμογής της διάταξης καθώς οι αξιωματούχοι δεν εκλέγονται, σε αντίθεση με τον Πρόεδρο¹⁴. Κατ' άλλους, ο Πρόεδρος αποτελεί την κυβέρνηση των Η.Π.Α. και είναι αυτός που διορίζει τους αξιωματούχους, άρα δεν μπορεί ο ίδιος να είναι τέτοιος¹⁵. Αντίστοιχα, αναφέρθηκε ότι το αξίωμα του Προέδρου περιλαμβανόταν στο προσχέδιο της διάταξης, αλλά απαλείφθηκε στη συνέχεια. Αυτό σημαίνει ότι οι συντάκτες του τμήματος 3 εσκεμμένα απέφυγαν να το εντάξουν στο σώμα της διάταξης, ενώ η κλιμάκωση των αξιωμάτων στο κείμενο από το υψηλότερο στο χαμηλότερο αποδεικνύει ότι η φράση «κάθε αξίωμα, δημόσιο ή στρατιωτικό, στις Ηνωμένες Πολιτείες ή σε οποιαδήποτε Πολιτεία», δεν είναι δυνατό να περιλαμβάνει τον Πρόεδρο¹⁶.

Ωστόσο, ο Πρόεδρος είναι αξιωματούχος της εκτελεστικής εξουσίας και το ίδιο το Σύνταγμα στο άρθρο 2 κάνει πολλές φορές αναφορά στο «αξίωμα» του Προέδρου. Όπως υποστηρίζεται: «αν ο Πρόεδρος δεν θεωρείται αξιωματούχος, τότε κανείς δεν μπορεί να θεωρείται»¹⁷. Χαρακτηριστική είναι μια στιγμή από τις συζητήσεις στο Κογκρέσο κατά την ψήφιση της διάταξης, οπότε ένας γερουσιαστής από το Maryland θεωρούσε το κείμενο κακογραμμένο καθότι δεν περιελάμβανε ειδικά το αξίωμα του Προέδρου. Σε αυτή την παρατήρηση ένας γερουσιαστής από το Maine απάντησε: «[ε]πιτρέψτε μου να επιστήσω την προσοχή του γερουσιαστή στη φράση “ή θα κατέχει αξίωμα, δημόσιο ή στρατιωτικό, στις Ηνωμένες Πολιτείες”»¹⁸. Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι οι συντάκτες δεν επεδίωκαν να αποδώσουν στη διάταξη κάποιο κρυφό νόημα. Στην ίδια κατεύθυνση, επισημαίνεται το παράλογο της ερμηνείας να επιτρέπεται στον Πρόεδρο και όχι στους υφισταμένους του να δώσει εκ νέου έναν όρκο που έχει ήδη παραβεί μια φορά¹⁹.

B. Το τμήμα 3 και η ελευθερία έκφρασης

¹² Ibid, σ. 681.

¹³ Ibid, σ. 723-725.

¹⁴ Blackman J., Tillman S.B., «Is the President An “Officer of the United States” For Purposes of Section Three of the Fourteenth Amendment?», New York University, Journal of Law and Liberty 1/ 2021, σ. 21-24.

¹⁵ Lash K., «Trump Should Not Be Disqualified by an Ambiguous Clause», New York Times, 29.12.2023, στο: <https://www.nytimes.com/2023/12/29/opinion/trump-section-3-14th-amendment.html> (πρόσβαση: 01.03.2026)

¹⁶ Calabresi S.G., «Donald Trump and Section 3 of the 14th Amendment», Reason, 31.12.2022, στο: <https://reason.com/volokh/2023/12/31/donald-trump-and-section-3-of-the-14th-amendment/> (πρόσβαση: 01.03.2026).

¹⁷ Baude, Paulsen, «The Sweep and Force of Section Three», ό.π., σ. 726.

¹⁸ The Congressional Globe, The 39th Congress, 1st Sess., 1866, σ. 2899.

¹⁹ Vlahoplus J., «Insurrection, Disqualification and the Presidency», 13 British Journal of American Legal Studies 2024, σ. 249 επ.

Τίθεται εν προκειμένω το ερώτημα αν πολιτικοί λόγοι, σαν αυτόν του Τραμπ της 6^{ης} Ιανουαρίου, προστατεύονται από την ελευθερία της έκφρασης. Παρά την ισχύ του ερμηνευτικού κανόνα, τον οποίο παραθέτει ο Alexander Hamilton, σύμφωνα με τον οποίο, όταν δύο κανόνες δικαίου συγκρούονται και δεν μπορούν να ερμηνευθούν σε αρμονία μεταξύ τους, τότε «ο ερμηνευτικός κανόνας που επιβάλλεται στους δικαστές [...] είναι ότι ο τελευταίος κατά χρονολογική σειρά πρέπει να προτιμηθεί από τον προγενέστερο»²⁰, εντούτοις η σχέση μεταξύ του (μεταγενέστερου) τμήματος 3 και της (προγενέστερης) πρώτης τροποποίησης του αμερικανικού Συντάγματος που εισήγαγε την ελευθερία της έκφρασης είναι πιο περίπλοκη. Και αυτό διότι μπορεί να θεωρηθεί ότι το τμήμα 3 περιορίζει - ή ακόμα και εξαλείφει - τον πολιτικό ανταγωνισμό.

Είναι γεγονός ότι η νομολογία του Supreme Court είναι πολύ προστατευτική προς την ελευθερία της έκφρασης, προπαντός σε ό,τι αφορά την έκφραση των πολιτικών ιδεών²¹. Ωστόσο, τονίζεται ότι η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι μια ελευθερία απεριόριστη, ιδίως όταν ο λόγος προτρέπει άμεσα σε παράνομες πράξεις, όπως η ανταρσία²². Στην απόφαση *Brandenburg v. Ohio*²³, το Supreme Court έθεσε τον κανόνα σύμφωνα με τον οποίο η ελευθερία της έκφρασης δεν προστατεύει τον λόγο όταν (α) ο λόγος ενθαρρύνει άμεσα την καταφυγή στη βία ή σε παράνομη πράξη και (β) όταν η βία ή η παράνομη πράξη είναι πιθανή συνέπεια του λόγου (*Brandenburg test*). Γίνεται αντιληπτό ότι «αν και η σύγχρονη θεωρία της πρώτης τροποποίησης είναι αρκετά γενναιόδωρη όσον αφορά την προστασία της ελευθερίας του λόγου, σε πολλές περιπτώσεις δεν θα έρχονταν σε σύγκρουση με το τμήμα 3»²⁴, αφού θα έχουμε να κάνουμε με παράνομες πράξεις οι οποίες δεν καταλαμβάνονται από την προστασία της ελευθερίας του λόγου.

Θα μπορούσαν ωστόσο να προβληθούν αντιρρήσεις σύμφωνα με τις οποίες στα λάθος χέρια αυτός ο κανόνας μπορεί να οδηγήσει σε αδικαιολόγητο περιορισμό του λόγου. Όμως, τα προβλήματα που μπορούν να προκύψουν από ανέλεγκτες πολιτικές ομιλίες που ωθούν σε παράνομες πράξεις είναι πολύ σοβαρά. Εξάλλου, η εξέγερση συνιστά αντίστοιχα έναν πολύ σοβαρό κίνδυνο για τη δημοκρατία.

Γ. 6^η Ιανουαρίου 2021

Το πλέον κρίσιμο ερμηνευτικό ζήτημα είναι αν τα γεγονότα της 6^{ης} Ιανουαρίου εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του τμήματος 3. Από νομικής πλευράς, τα γεγονότα έχουν ως εξής: απόπειρα ακύρωσης ενός νόμιμου εκλογικού αποτελέσματος με ψευδείς αιτιάσεις για εκλογική απάτη, απόπειρα εξαναγκασμού του αντιπροέδρου να αρνηθεί, κατά παράβαση του Συντάγματος, την καταμέτρηση των εκλεκτορικών ψήφων, παρότρυνση του πλήθους να εμποδίσει το Κογκρέσο στην καταμέτρηση των ψήφων που εξελίχθηκε σε βίαιη εισβολή. Εν ολίγοις, επρόκειτο για προσπάθεια παρεμπόδισης της ειρηνικής και κανονικής μεταβίβασης της εξουσίας μέσω της ανατροπής του εκλογικού αποτελέσματος και της παράνομης εγκατάστασης του ηττημένου υποψηφίου στην εξουσία. Πράξεις που συνιστούν «μια σοβαρή απόπειρα ανατροπής της αμερικανικής συνταγματικής τάξης»²⁵.

²⁰ The Federalist No. 78, στο: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed78.asp (πρόσβαση: 01.03.2026).

²¹ Σχετικά με την ιστορική πορεία της καθιέρωσης της ελευθερίας της έκφρασης στις Η.Π.Α. και τη σχετική νομολογιακή εξέλιξη, βλ. το σύγγραμμα του Τσακυράκη Σ., Η ελευθερία του λόγου στις Η.Π.Α., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2021.

²² Baude, Paulsen, «The Sweep and Force of Section Three», ό.π., σ. 670-671.

²³ *Brandenburg v. Ohio* [395 U.S. 444 (1969)].

²⁴ Baude, Paulsen, «The Sweep and Force of Section Three», ό.π., σ. 672.

²⁵ Baude, Paulsen, «The Sweep and Force of Section Three», ό.π., σ. 730.

Αρχικά, και λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι ανταρσία είναι η βίαιη αντίσταση στην εφαρμογή των νόμων, αναφέρεται πως το γεγονός ότι ο Τραμπ ήταν πρόεδρος τη δεδομένη στιγμή δεν είναι κρίσιμο, διότι ο Πρόεδρος δεν είναι η κυβέρνηση, ιδίως σε μια τόσο σημαντική πολιτική στιγμή²⁶. Οι εισβολείς, πολλοί εκ των οποίων ήταν οπλισμένοι, αποσκοπούσαν στην παρεμπόδιση διά της βίας μιας νόμιμης διαδικασίας που βρίσκεται στην καρδιά των συνταγματικών διατάξεων αναφορικά με τη μεταβίβαση της εξουσίας. Συνεπώς, τα γεγονότα αυτά συνιστούν ανταρσία²⁷. Παρά το ότι ορισμένοι θεωρούν ότι επρόκειτο για μια βραχύβια και σε τοπικό επίπεδο «αστάθεια»²⁸, για τον χαρακτηρισμό μιας κατάστασης ως ανταρσίας δεν απαιτείται ούτε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, ούτε μια συντονισμένη δράση που διεξάγεται ταυτόχρονα σε πολλούς τόπους²⁹.

Οι συνήγοροι του Ντόναλντ Τραμπ ανέτειναν ότι το τμήμα 3 αποσκοπούσε στο να απαγορεύσει σε πρόσωπα που συμμετείχαν ή υποστήριζαν πράξεις του βεληνεκούς εμφυλίου πολέμου να αναλάβουν αξιώματα και, συνεπώς, η εισβολή στο Καπιτώλιο δεν μπορεί να εξομοιωθεί με πράξη εμφυλίου πολέμου. Ο Amar ωστόσο αναδεικνύει μια ιστορική πτυχή αναφέροντας ότι της θεσμοθέτησης του τμήματος 3 είχαν προηγηθεί τα γεγονότα του Μαρτίου του 1861 οπότε υποστηρικτές του τότε προέδρου και ηττημένου των εκλογών James Buchanan είχαν συγκεντρωθεί στο Καπιτώλιο για να εμποδίσουν την καταμέτρηση των εκλεκτορικών ψήφων και την επικύρωση της νίκης του Αβραάμ Λίνκολν, όπως συνέβη και το 2021³⁰. Επομένως, οι συντάκτες του τμήματος 3 δεν είναι δυνατό να είχαν υπόψη μόνο πράξεις της έντασης ενός εμφυλίου πολέμου.

Μένει να εξεταστεί το ζήτημα της συμμετοχής ή της παροχής αρωγής ή υποστήριξης του Τραμπ στους εισβολείς. Στην ομιλία του έκανε πολλές φορές λόγο για «κλεμμένες εκλογές», ανέφερε ψευδώς ότι αυτός ήταν ο νικητής και κάλεσε το πλήθος να προστατεύσει τη δημοκρατία πηγαίνοντας στο Καπιτώλιο για να «σταματήσει η κλοπή». Ανέφερε επακριβώς: «*[κ]αι παλεύουμε. Παλεύουμε σαν να είμαστε στην κόλαση. Και αν δεν παλέψετε σαν να είστε στην κόλαση, δεν θα έχετε πια χώρα*» («*And we fight. We fight like hell. And if you don't fight like hell, you're not going to have a country anymore*»)³¹. Η ομιλία αυτή ξεπέρασε τα επιτρεπτά όρια που έθεσε η απόφαση *Brandenburg v. Ohio* καθώς ώθησε ένα πλήθος σε παράνομες πράξεις βίας³².

Επιπλέον, ο Τραμπ παρέμεινε αδρανής κατά την εκδήλωση των γεγονότων, μολοντί όφειλε ως Πρόεδρος να μεριμνήσει για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας και τη διατήρηση της τάξης. Το τμήμα 3 αποδέχεται ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών ως ικανών να επιφέρουν τις έννομες συνέπειές του, στο οποίο περιλαμβάνονται και οι μη-πράξεις, οι παραλείψεις. Όπως, μάλιστα, επισημαίνεται, όταν ένας δημόσιος λειτουργός χρησιμοποιεί τη βία των υποστηρικτών του για να παραμείνει παράνομα στην εξουσία, συμμετέχει ο ίδιος στην ανταρσία, ακόμα και αν δεν ενεπλάκη άμεσα στα βίαια γεγονότα³³. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα λοιπόν, ότι τόσο οι πράξεις όσο και οι παραλείψεις του Ντόναλντ Τραμπ

²⁶ Ibid, σ. 731, υποσ. 497.

²⁷ Ibid, σ. 731.

²⁸ Calabresi, «Donald Trump and Section 3 of the 14th Amendment», όπ. π.

²⁹ Somin I., «A Lost Opportunity to Protect Democracy Against Itself: What the Supreme Court Got Wrong in Trump v. Anderson», Symposium on the 2023-24 Supreme Court Term, Cato Supreme Court Review 2024, σ. 352-354.

³⁰ Amar A.R., «The Supreme Court Should Get Out of the Insurrection Business», The New York Times, 07.02.2024, στο: <https://www.nytimes.com/2024/02/07/opinion/supreme-court-trump-section-3.html> (πρόσβαση: 01.03.2026).

³¹ Transcript of Trump's Speech at Rally Before US Capitol Riot, Associated Press, 13.01.2021, στο: <https://apnews.com/article/election-2020-joe-biden-donald-trump-capitol-siege-media-e79eb5164613d6718e9f4502eb471f27> (πρόσβαση: 01.03.2026).

³² Baude, Paulsen, «The Sweep and Force of Section Three», ό.π., σ. 739.

³³ Somin, «A Lost Opportunity to Protect Democracy Against Itself», όπ. π., σ. 354-356.

την 6^η Ιανουαρίου 2021 αποδεικνύουν ότι ενεπλάκη σε ανταρσία κατά την έννοια του τμήματος 3 και συνεπώς τυγχάνει εφαρμοστέος στο πρόσωπό του ο αποκλεισμός που η διάταξη αυτή επιβάλλει.

II. Η απόφαση *Trump v. Anderson*

Μια ομάδα έξι ψηφοφόρων της πολιτείας του Κολοράντο, τέσσερις εκ των οποίων υποστηρικτές του ρεπουμπλικανικού κόμματος, κατέφυγαν στα πολιτειακά δικαστήρια ζητώντας τον αποκλεισμό του Τραμπ από τις εκλογές. Αρχικά, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε το ένδικο βοήθημά τους, υποστηρίζοντας ότι ο Πρόεδρος δεν περιλαμβάνεται στα αξιώματα που καλύπτονται από το τμήμα 3, αν και δέχτηκε ότι ο Τραμπ έλαβε μέρος σε ανταρσία καθώς και ότι η ομιλία του δεν προστατευόταν από την ελευθερία της έκφρασης³⁴. Ωστόσο, το ανώτατο δικαστήριο του Κολοράντο ακύρωσε την απόφαση αυτή, απαγορεύοντας στους αξιωματούχους της Πολιτείας να εγγράψουν το όνομα του Τραμπ στις προκριματικές εκλογές καθώς και να προσμετρήσουν τις ψήφους υπέρ του³⁵.

Ο Τραμπ προσέφυγε στη συνέχεια στο Supreme Court, το οποίο και εξέδωσε την απόφαση *Trump v. Anderson* στις 4 Μαρτίου 2024.

Το κρίσιμο ερώτημα κατά το Δικαστήριο είναι αν οι Πολιτείες μπορούν να επιβάλουν τον αποκλεισμό που προβλέπει το τμήμα 3³⁶. Σε αντίθεση με τα πολιτειακά αξιώματα, τα ομοσπονδιακά αξιώματα οφείλουν την ύπαρξή τους και ασκούν τις λειτουργίες τους στο όνομα του συνόλου του αμερικανικού λαού και όχι ενός μέρους του. Οι όποιοι περιορισμοί επ' αυτών δεν μπορούν να προέρχονται από πολιτειακούς θεσμούς. Αυτό, σύμφωνα με το Δικαστήριο, συνάγεται και από το τελευταίο εδάφιο του τμήματος 3, διότι αν οι Πολιτείες μπορούσαν να αποκλείουν υποψηφίους πριν τις εκλογές, το Κογκρέσο θα υποχρεωνόταν να ασκεί τη δυνατότητα άρσης του αποκλεισμού αποκλειστικά πριν τις εκλογές, ώστε αυτή να έχει ουσία, προκαλώντας έτσι έναν αδικαιολόγητο χρονικό περιορισμό της εξουσίας του Κογκρέσου, προπαντός ως προς τα ομοσπονδιακά αξιώματα.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το Δικαστήριο, το τμήμα 5 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης αναθέτει στο Κογκρέσο την ευθύνη περί της θέσης σε ισχύ της δέκατης τέταρτης τροποποίησης μέσω της ψήφισης σχετικής νομοθεσίας³⁷. Η διαδικασία της νομοθέτησης οριοθετείται από τη νομολογία του Supreme Court, σύμφωνα με την οποία κάθε νομοθεσία πρέπει να σέβεται την αρχή της αναλογικότητας ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και τα νομοθετικά μέσα που τίθενται σε ισχύ προς επίτευξή του³⁸. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το τμήμα 5 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης αναφέρει μόνο το Κογκρέσο ως προς τη δυνατότητα ψήφισης της σχετικής νομοθεσίας, οι Πολιτείες, αν γίνει δεκτό ότι έχουν εξουσία εφαρμογής του τμήματος 3, θα μπορούσαν να ασκήσουν την εξουσία αυτή χωρίς την προϋπόθεση που τίθεται για το Κογκρέσο, δηλαδή χωρίς την προϋπόθεση υιοθέτησης νόμου. Στη περίπτωση αυτή, οι Πολιτείες θα είχαν ευρύτερη εξουσία εφαρμογής του τμήματος 3 από το Κογκρέσο καθώς δεν θα υπόκεινται σε κανέναν περιορισμό από την αρχή της αναλογικότητας, την οποία πρέπει να σέβεται το Κογκρέσο όταν νομοθετεί. Η εν λόγω ερμηνευτική λύση φαντάζει ουτοπική για το Δικαστήριο³⁹. Αν η εξουσία εφαρμογής του τμήματος 3 από το Κογκρέσο, ένα ομοσπονδιακό όργανο με μέλη εκλεγμένα από

³⁴ *Anderson v. Griswold*, 2023 WL 8006216, βλ. ιδίως την πολύ ενδιαφέρουσα ανάπτυξη για την ελευθερία της έκφρασης.

³⁵ *Anderson v. Griswold*, 543 P.3d 283 (Colo. 2023).

³⁶ *Trump v. Anderson* [601 U.S. 100 (2024)], σ. 6 επ.

³⁷ *Το Κογκρέσο θα έχει το δικαίωμα να επιβάλει, μέσω κατάλληλης νομοθεσίας, τις προβλέψεις αυτού του άρθρου* (σημ. της τροποποίησης).

³⁸ *City of Boerne v. Flores*, [521 U.S. 507 (1997)].

³⁹ *Trump v. Anderson* [601 U.S. 100 (2024)], σ. 11.

το σύνολο του αμερικανικού λαού, είναι περιορισμένη, τότε η εξουσία των Πολιτειών, που δεν απολαμβάνουν την ίδια λαϊκή νομιμοποίηση, πρέπει να είναι επίσης περιορισμένη.

Τέλος, το Δικαστήριο εστιάζει στην ποικιλομορφία των Πολιτειών ως προς τις πολιτικές απόψεις αλλά και ως προς τη νομοθεσία, κυρίως τη δικονομική⁴⁰. Ως αποτέλεσμα, για τον ίδιο υποψήφιο και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, θα ήταν δυνατό να υπάρχουν πολλαπλές πολιτειακές αποφάσεις (κατάσταση που την ονομάζουν «*patchwork*»). Η ύπαρξη διαφορετικών υποψηφίων από Πολιτεία σε Πολιτεία μπορεί να επηρεάσει με απρόβλεπτο τρόπο τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων και μια τέτοια κατάσταση δεν είναι, κατά τους δικαστές, επιθυμητή από το Σύνταγμα. Ομόφωνα κατέληξαν συνεπώς ότι οι Πολιτείες δεν είναι σε θέση συνταγματικά να επιβάλλουν τις κυρώσεις του τμήματος 3 σε υποψηφίους για ομοσπονδιακά αξιώματα και αναίρεσαν την απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου του Κολοράντο.

Η απόφαση αυτή ωστόσο ήταν τύποις μόνο ομόφωνη καθώς εκφράστηκαν δύο συγκλίνουσες απόψεις, μια από τη δικαστή Barrett και μια από τις δικαστές Sotomayor, Kagan και Jackson, η μελέτη των οποίων αναδεικνύει την απουσία πραγματικής σύμπλευσης μεταξύ των δικαστών. Πιο ενδιαφέρουσα είναι η δεύτερη συγκλίνουσα άποψη, εκφραζόμενη από τρεις δικαστές που προτάθηκαν από Δημοκρατικούς προέδρους, οι οποίες υποστήριζαν ότι το Supreme Court οφείλει να κρίνει μόνο επί της συγκεκριμένης υπόθεσης και όχι να λαμβάνει θέση και για ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στο μέλλον⁴¹. Εν προκειμένω, το μόνο νομικό ζήτημα ήταν αν η Πολιτεία του Κολοράντο μπορούσε να αποκλείσει τον Τραμπ από τις προεδρικές εκλογές. Το Δικαστήριο, ωστόσο, όρισε το Κογκρέσο ως μόνο αρμόδιο όργανο εφαρμογής των ρυθμίσεων του τμήματος 3, χωρίς να του έχει τεθεί ως ζήτημα προς επίλυση η γενική αρμοδιότητα εφαρμογής της διάταξης. Με αυτόν τον τρόπο, το Δικαστήριο ξεπέρασε τις εξουσίες του.

Επίσης, το τελευταίο εδάφιο του τμήματος 3 ορίζει ότι το Κογκρέσο μπορεί να άρει την απαγόρευση ανάληψης των προβλεπόμενων αξιωμάτων με αυξημένη πλειοψηφία δύο τρίτων του κάθε Σώματος. Εντούτοις, για την κατάργηση ενός νόμου δεν απαιτείται αυξημένη πλειοψηφία, πόσω μάλλον για τη μη ψήφιση ενός νόμου εξ αρχής. Η συγκλίνουσα γνώμη δεν θεωρεί, συνεπώς, λογικό να απαιτείται αυξημένη πλειοψηφία για την άρση ενός αποκλεισμού που προβλέπει το τμήμα 3, αλλά ταυτόχρονα να αρκεί μια απλή πλειοψηφία για την ολική αδρανοποίηση του τμήματος, μέσω της κατάργησης ενός εκτελεστικού του Συντάγματος νόμου ή να μην απαιτείται καμία πλειοψηφία στην περίπτωση της μη ψήφισης του εν λόγω νόμου⁴². Δεν επιβάλλεται, εξάλλου, από το τμήμα 5 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης η υποχρεωτική ψήφιση ενός νόμου προκειμένου το τμήμα 3 να τεθεί σε ισχύ.

Η συγκλίνουσα γνώμη καταλήγει ότι η Πολιτεία του Κολοράντο δεν ήταν σε θέση να επιβάλει τον αποκλεισμό που προβλέπει το τμήμα 3 στον Ντόναλντ Τραμπ. Θεωρεί ωστόσο ατυχές το γεγονός ότι κρίθηκε ως απαραίτητη για την εφαρμογή του τμήματος 3 η προηγούμενη υιοθέτηση εφαρμοστικού του Συντάγματος νόμου από το Κογκρέσο⁴³.

III. Μια «δειλή» απόφαση

Η απόφαση αυτή προκάλεσε πολυάριθμα σχόλια, με πολλούς θεωρητικούς να της ασκούν σφοδρή κριτική.

⁴⁰ Ibid, σ. 11-12.

⁴¹ Ibid, σ. 15.

⁴² Ibid, σ. 18.

⁴³ Ibid, σ. 20.

A. Η απόρριψη της αυτόματης ισχύος του τμήματος 3

Οι καθηγητές Baude και Paulsen αναδεικνύουν μια ενδιαφέρουσα πτυχή. Παρόλο που οι δικαστές αναφέρθηκαν στο τμήμα 5 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης, αναφορά που θα μπορούσε να τους οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι το τμήμα 3 δεν έχει άμεση ισχύ, εντούτοις το Supreme Court στην πραγματικότητα δεν δήλωσε ποτέ ρητά κάτι τέτοιο, παρά μόνο αρκέστηκε στη διαπίστωση ότι οι Πολιτείες δεν μπορούν να εφαρμόσουν το τμήμα 3 για ομοσπονδιακά αξιώματα⁴⁴. Η υπογράμμιση εκ μέρους των δικαστών της σημασίας του Κογκρέσου για τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα εφαρμοστούν οι ρυθμίσεις του τμήματος 3, χωρίς να ορίζουν την αποκλειστική αρμοδιότητα του Κογκρέσου για τη λήψη των εν λόγω μέτρων, αφενός δεν αποκλείει άλλους ομοσπονδιακούς φορείς από το να λάβουν τις σχετικές αποφάσεις, αφετέρου δεν σημαίνει ότι μια νομοθεσία του Κογκρέσου είναι αναγκαία προκειμένου το τμήμα 3 να αποκτήσει νομική ισχύ. Το γεγονός ότι στη δεύτερη συγκλίνουσα γνώμη αφήνεται να εννοηθεί ότι η πλειοψηφία έχει κάνει δεκτή μια τέτοια παραδοχή πιθανόν να οφείλεται στο ότι σε μια πρώτη εκδοχή της απόφασης μια τέτοια κρίση είχε όντως διατυπωθεί και απαλείφθηκε από το τελικό κείμενο ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή σύγκλιση απόψεων. Ωστόσο, η διατύπωση της συγκλίνουσας γνώμης δεν άλλαξε, γεγονός που αποδεικνύει τον χαοτικό και βιαστικό χαρακτήρα της απόφασης αυτής.

Ωστόσο, η μεγάλη πλειοψηφία της αμερικανικής συνταγματικής θεωρίας έκρινε, σε αντιστοιχία με τη συγκλίνουσα γνώμη των δικαστών Sotomayor, Kagan και Jackson, ότι το Δικαστήριο στην απόφαση *Trump v. Anderson*, επέβαλε ως προαπαιτούμενη την υιοθέτηση εφαρμοστικής νομοθεσίας από το Κογκρέσο, προκειμένου να επιβληθούν οι αποκλεισμοί που προβλέπει το τμήμα 3 της δέκατης τέταρτης τροποποίησης. Υποστηρίχθηκε σχετικά ότι οι δικαστές αναθεώρησαν κατ' ουσίαν τη δέκατη τέταρτη τροποποίηση και προχώρησαν σε μια ερμηνεία αντίθετη με την ιστορία και το ίδιο το κείμενο του Συντάγματος⁴⁵. Κανένας εκ του Συντάγματος αποκλεισμός από τις εκλογές δεν απαιτεί νομοθεσία του Κογκρέσου για να επιβληθεί και, συνεπώς, το Δικαστήριο εγκαθίδρυσε έναν αυθαίρετο ειδικό κανόνα για το τμήμα 3.

Ο στόχος της διάταξης αυτής είναι να εμποδίσει όσους συμμετείχαν σε ανταρσία να κατέχουν κυβερνητικά αξιώματα. Αν υιοθετηθεί η ερμηνεία που απαιτεί για την εφαρμογή της διάταξης την ψήφιση εφαρμοστικής νομοθεσίας από το Κογκρέσο, τότε το τελευταίο, έχοντας την αποκλειστική εξουσία εφαρμογής του τμήματος 3, θα είχε την ευχέρεια να μην προχωρήσει στην ψήφιση κανενός νόμου ή να καταργήσει έναν ήδη υιοθετημένο νόμο. Με τον τρόπο αυτό, το τμήμα 3 θα αδρανοποιούνταν και ο κρίσιμος για την προστασία του πολιτεύματος σκοπός του θα ήταν πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Η ερμηνεία αυτή προσφέρει προστασία τόσο στον Ντόναλντ Τραμπ όσο και σε κάθε μελλοντικό αξιωματούχο που, έχοντας συμμετάσχει σε ανταρσία, θα διεκδικεί εκ νέου κυβερνητικό αξίωμα, διότι ο μόνος τρόπος να εμποδιστούν από τη συμμετοχή τους στις εκλογές είναι να νομοθετήσει το Κογκρέσο.

B. Το «patchwork»

⁴⁴ Baude W., Paulsen M.S., «Sweeping Section Three under the Rug: A Comment on *Trump v. Anderson*», Harvard Law Review 3/2025, σ. 688 επ.

⁴⁵ Luttig M., Tribe L., «Supreme Betrayal», The Atlantic, 14.03.2024, στο: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2024/03/supreme-court-trump-v-anderson-fourteenth-amendment/677755/> (πρόσβαση: 01.03.2026), Huq A.Z., «Structural Logic of Presidential Disqualification», Harvard Law Review 1/2024, σ. 177-178, Somin, «A Lost Opportunity to Protect Democracy Against Itself», όπ. π., σ. 328-330.

Σε ό,τι αφορά το επιχείρημα του Δικαστηρίου περί του κινδύνου ύπαρξης πολλών διαφορετικών δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των Πολιτειών για έναν υποψηφίο ομοσπονδιακού αξιώματος – ο οποίος είναι έτσι πιθανό να αποκλειστεί από τις εκλογές σε κάποιες Πολιτείες και σε άλλες να έχει δυνατότητα συμμετοχής – και τη συνακόλουθη δημιουργία ενός «patchwork» πολιτειακών δικαστικών αποφάσεων, υπενθυμίζεται ότι οι ειδικές εκλογικές διαδικασίες ανά Πολιτεία αναγκαστικά επηρεάζουν τις προεδρικές εκλογές, με βάση τη λειτουργία του εκλεκτορικού εκλογικού συστήματος⁴⁶.

Επίσης, οι Πολιτείες διαθέτουν εκ του Συντάγματος μια ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα ορίζουν τους υποψηφίους στις εκλογές. Πρόκειται για μια εξουσία που διατηρείται ακόμα και μετά τον ορισμό των υποψηφίων ή το πέρας των εθνικών εκλογών, όπως δέχτηκε το ίδιο το Supreme Court το 2020 όταν έκρινε ότι οι Πολιτείες διατηρούν την εξουσία να απαλλάσσουν τους εκλέκτορες από τα καθήκοντά τους ή να τους επιβάλλουν πρόστιμο αν ενεργούν κατά τρόπο ασυμβίβαστο με τις εύλογες προσδοκίες που δημιούργησαν, ακόμα και μετά τις εκλογές⁴⁷.

Επιπλέον, οι Πολιτείες έχουν την εξουσία να αποκλείουν υποψηφίους από τις προκριματικές εκλογές και χωρίς να εφαρμόζουν το τμήμα 3, για παράδειγμα μέσω της θέσης προθεσμιών κατάθεσης υποψηφιότητας, χωρίς να προκαλείται αντίδραση εκ μέρους των λοιπών Πολιτειών⁴⁸. Βεβαίως, το Supreme Court έχει πάντα την εξουσία να περιορίσει την εφαρμογή του τμήματος 3 από τις Πολιτείες ώστε να αποφευχθεί η αυθαίρετη χρήση των εξουσιών που αυτό παρέχει. Με βάση τα δεδομένα αυτά, γίνεται δύσκολα κατανοητός ο λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο θεωρεί προβληματική την αναγνώριση της εξουσίας στις Πολιτείες να αποκλείουν υποψηφίους από τις εκλογές με βάση το τμήμα 3, ενώ διαθέτουν ήδη ευρύτατη διακριτική ευχέρεια ως προς τη διαμόρφωση της διαδικασίας των προεδρικών εκλογών.

Σε κάθε περίπτωση, και καθώς τα ερμηνευτικά ζητήματα που μπορεί να προκύψουν θα αφορούν ομοσπονδιακούς νόμους, εναπόκειται στο Supreme Court να παρέμβει, να εξετάσει τις αποφάσεις των πολιτειακών δικαστηρίων και αν διαπιστώσει νομικό σφάλμα να ορίσει την ορθή νομική λύση, συμβάλλοντας στη δημιουργία νομολογίας ως προς την ερμηνεία των ομοσπονδιακών νόμων, όπως εν προκειμένω του τμήματος 3.

Γ. Η άλλη οπτική

Προφανώς, οι παραπάνω θέσεις δεν βρίσκουν σύμφωνο το σύνολο της αμερικανικής συνταγματικής θεωρίας. Για παράδειγμα, αναφέρθηκε ότι η αναγνώριση στις Πολιτείες της εξουσίας να ορίζουν τους υποψηφίους των προεδρικών εκλογών μπορεί να δώσει πάτημα για αθέμιτη δράση σε ακραία κομματικοποιημένους πολιτειακούς αξιωματούχους. Οι εν λόγω αξιωματούχοι θα μπορούσαν να αποκλείουν υποψηφίους για τον μόνο λόγο ότι προέρχονται από αντίπαλες παρατάξεις⁴⁹. Ακόμα, έχει υποστηριχθεί ότι οι Πολιτείες δεν μπορούν να αποκλείουν από τις εκλογές έναν υποψηφίο που απολαμβάνει ευρεία λαϊκή στήριξη διότι με τον τρόπο αυτό μια μειοψηφία Πολιτειών θα ήταν σε θέση να εμποδίσει την εκλογή ενός δημοφιλούς υποψηφίου ο οποίος, σε διαφορετική περίπτωση, θα ήταν πιθανό να εξασφάλιζε την πλειοψηφία των εκλεκτόρων. Αυτή η άποψη βασίζεται στη θεωρία του

⁴⁶ Baude, Paulsen, «Sweeping Section Three under the Rug», όπ. π., σ. 706-707.

⁴⁷ Huq, «Structural Logic of Presidential Disqualification», όπ. π., σ. 209.

⁴⁸ Ibid, σ. 207-211.

⁴⁹ Volokh E., McConnell M., «Responding About the Fourteenth Amendment, "Insurrection," and Trump», Reason, 08.12.2023, στο: <https://reason.com/volokh/2023/08/12/prof-michael-mcconnell-responding-about-the-fourteenth-amendment-insurrection-and-trump/> (πρόσβαση: 01.03.2026).

«φεντεραλισμού της συλλογικής δράσης», σύμφωνα με την οποία η ομοσπονδιακή κυβέρνηση κατέχει διευρυμένες εξουσίες σε σχέση με τις Πολιτείες όταν οι τελευταίες είναι σε θέση με τις αποφάσεις τους να προκαλέσουν βλαπτικές συνέπειες στις λοιπές Πολιτείες⁵⁰.

Ωστόσο, η υιοθέτηση της άποψης αυτής δεν θα έδινε στις Πολιτείες καμία δυνατότητα απαγόρευσης συμμετοχής στις εκλογές σε άτομα που συμμετείχαν σε ανταρσία, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την ανάληψη καίριων κυβερνητικών αξιωμάτων από πρόσωπα επικίνδυνα για το Σύνταγμα και τη δημοκρατία. Η αναγνώριση μιας τέτοιας εξουσίας στις Πολιτείες συμβάλλει στην αποφυγή αυτού του κινδύνου διότι αν οι πολίτες μιας Πολιτείας αγνοούν ή αδιαφορούν για τη συμμετοχή ενός επικίνδυνου υποψηφίου στις εκλογές, οι λοιπές Πολιτείες θα έχουν τη δυνατότητα, εφαρμόζοντας οι ίδιες τις διατάξεις του τμήματος 3, να επιτύχουν την προστασία του πολιτεύματος⁵¹.

Δ. Η απόρριψη του οριτζιναλισμού

Μια σημαντική παρατήρηση στην οποία προβαίνουν οι Baude και Paulsen είναι ότι στην απόφαση *Trump v. Anderson*, οι Δικαστές δεν προέβησαν σε πιστή εφαρμογή του αυθεντικού νοήματος του συνταγματικού κειμένου, δηλαδή του νοήματος που αυτό είχε κατά την εποχή της θεσμοθέτησής του⁵². Αρνήθηκαν, με άλλα λόγια, τον οριτζιναλισμό, το οποίο δεν συμβιβάζεται και με την ως την απόφαση *Trump v. Anderson* παράδοση του Δικαστηρίου υπό την προεδρεία του δικαστή Roberts που εφαρμόζε κυρίως αυτή τη μέθοδο ερμηνείας, όπως όταν το Δικαστήριο αρνήθηκε την ύπαρξη του δικαιώματος στην άμβλωση⁵³. Το συμπέρασμα αυτό ώθησε ορισμένους θεωρητικούς στη διαπίστωση ότι ο οριτζιναλισμός είναι μια ερμηνευτική μέθοδος που έχει αποτύχει, καθώς οι Δικαστές του Supreme Court απέδειξαν στην απόφαση *Trump v. Anderson*, ότι δεν γνώριζαν πώς να τον εφαρμόσουν, καθώς και ότι ως τώρα κάθε φορά που αξιοποιούνταν από αυτούς αποτελούσε κυρίως όργανο δεξιού ακτιβισμού⁵⁴.

Βεβαίως, οι Baude και Paulsen υπενθυμίζουν ότι η ανικανότητα, ή ακόμα και η μη επιθυμία, ορισμένων να ανευρίσκουν το αληθινό νόημα μιας συνταγματικής διάταξης δεν αποτελεί επιχείρημα υπέρ της απόρριψης του οριτζιναλισμού ως ερμηνευτικής μεθόδου καθώς μας προσφέρει ένα σημείο αναφοράς το οποίο μας επιτρέπει να κρίνουμε τη νομική ορθότητα των δικαστικών αποφάσεων σε νομικά ζητήματα.

Ε. (Σκόπιμη;) μη επίλυση κρίσιμων νομικών ζητημάτων

Η απόφαση *Trump v. Anderson* παρέλειψε να δώσει απάντηση σε σημαντικά συνταγματικά ερωτήματα. Δεν εξέτασε ως όφειλε τα πραγματικά περιστατικά ώστε να προβεί σε νομική τους εκτίμηση, όπως δεν εξέτασε και αν το πολιτειακό δικαστήριο προέβη σε πρόδηλο νομικό σφάλμα επ' αυτών. Η στάση αυτή του Δικαστηρίου μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι απέφυγε αυτά τα ευαίσθητα ζητήματα, και μάλιστα με

⁵⁰ Siegel N., «*Narrow But Deep: The McCulloch Principle, Collective-Action Theory, and Section Three Enforcement*», Duke Law School Public Law & Legal Theory Series 2024, σ. 13-16, στο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4909114 (πρόσβαση: 01.03.2026).

⁵¹ Somin, «*A Lost Opportunity to Protect Democracy Against Itself*», όπ. π., σ. 341.

⁵² Baude, Paulsen, «*Sweeping Section Three under the Rug*», όπ. π., σ. 711-712.

⁵³ Ackerman B., «*Trump's Supreme Court Justices Must Kick Him Off the Ballot*», Politico, 25.01.2024, στο: <https://www.politico.com/news/magazine/2024/01/25/supreme-court-originalism-trump-ballot-eligibility-00137666> (πρόσβαση: 01.03.2026).

⁵⁴ Βλ. ιδίως Wilentz S., *The Constitution Turned Upside Down*, N.Y. Rev. of Books, 06.03.2024, στο: <https://www.nybooks.com/online/2024/03/06/the-constitution-turned-upside-down/> (πρόσβαση: 01.03.2026).

τρόπο οριστικό και αμετάκλητο, ώστε ούτε το ίδιο αλλά ούτε οποιοδήποτε άλλο δικαστήριο να δώσει απάντηση επ' αυτών⁵⁵.

Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο άφησε αναπάντητα τα ερωτήματα της εφαρμογής του τμήματος 3 στον Ντόναλντ Τραμπ, της συμπερίληψης ή όχι του αξιώματος του Προέδρου στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης και του προσδιορισμού των πράξεων και των παραλείψεων που είναι σε θέση να προκαλέσουν τον αποκλεισμό. Περιορίστηκε στο να εξετάσει αν ο Τραμπ διεκδικούσε πολιτειακό ή ομοσπονδιακό αξίωμα και αν οι Πολιτείες είναι σε θέση να αποκλείουν υποψηφίους για ομοσπονδιακά αξιώματα. Έτσι, το Δικαστήριο, παρόλο που επιθυμούσε να αποφύγει την αβεβαιότητα που θα προκαλούνταν από την έκδοση αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των Πολιτειών ως προς τον αποκλεισμό ή μη ομοσπονδιακών υποψηφίων, κατάφερε το ίδιο να δημιουργήσει αβεβαιότητα σε μια τόσο κρίσιμη πολιτική στιγμή⁵⁶.

Ωστόσο, ο Ηυq αναδεικνύει και μια ακόμα ενδιαφέρουσα πτυχή της στάσης αυτής του Δικαστηρίου. Αφήνοντας αναπάντητα τα εν λόγω ερωτήματα, δεν δίνει τη δυνατότητα σε ψηφοφόρους χωρίς συγκεκριμένη κομματική προτίμηση, που βρίσκονται ακόμα σε αβεβαιότητα ως προς την επιλογή τους στις εκλογές, να διαμορφώσουν μια πλήρη άποψη ως προς έναν υποψήφιο. Παρά το γεγονός ότι δημοσιεύτηκε ένας μεγάλος αριθμός επιστημονικών άρθρων ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα τα οποία θα μπορούσαν να επιτελέσουν τον εν λόγω ενημερωτικό ρόλο, η άποψη ενός επίσημου κρατικού θεσμού, και ιδίως του ανώτατου δικαστηρίου του κράτους, θα μπορούσε ενδεχομένως να έχει μια βαρύνουσα επίδραση στη διαμόρφωση ολοκληρωμένης άποψης των ψηφοφόρων και μακροπρόθεσμα στην ορθότερη άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων τους⁵⁷.

Στ. Αποκλεισμός και δημοκρατία

Διατυπώθηκε η άποψη ότι ο αποκλεισμός ενός δημοφιλούς υποψηφίου από τις εκλογές είναι μια πράξη αντιδημοκρατική, ειδικά από τη στιγμή που ο αποκλεισμός επιβάλλεται από ένα όργανο χωρίς δημοκρατική νομιμοποίηση, όπως ένα δικαστήριο⁵⁸. Υποστηρίζεται σχετικά ότι, με τον τρόπο αυτό, οι πολίτες στερούνται του θεμελιώδους πολιτικού τους δικαιώματος να κρίνουν οι ίδιοι με την ψήφο τους τον Ντόναλντ Τραμπ.

Εντούτοις, οι πολίτες δεν έχουν δικαίωμα να ορίζουν τις προϋποθέσεις συμμετοχής ενός υποψηφίου στις εκλογές, οι οποίες δεν ρυθμίζονται από κανόνες *ad hoc*, αλλά από γενικούς και απρόσωπους κανόνες⁵⁹. Οι πολίτες έχουν σαφώς το δικαίωμα να έχουν στη διάθεσή τους έναν σημαντικό αριθμό υποψηφίων, αλλά δεν μπορούν να επιβάλλουν ως υποψήφιο συγκεκριμένο πρόσωπο επειδή το εκτιμούν ή το θεωρούν ικανό νομικά να συμμετέχει στις εκλογές.

Περαιτέρω, ο Somin εισάγει μια νέα πτυχή υποστηρίζοντας ότι ο περιορισμός των υποψηφίων στις εκλογές μπορεί να αποβεί ωφέλιμος για τη δημοκρατία⁶⁰. Το τμήμα 3 προστατεύει το πολίτευμα καθώς αποτρέπει άτομα που αποτελούν κίνδυνο για αυτό να καταλάβουν θέσεις εξουσίας, συνέπεια πολύ

⁵⁵ Baude, Paulsen, «Sweeping Section Three under the Rug», όπ. π., σ. 707 επ.

⁵⁶ Ηυq, «Structural Logic of Presidential Disqualification», όπ. π., σ. 214.

⁵⁷ Ibid, σ. 220-221.

⁵⁸ Douthat R., «The Anti-Democratic Quest to Save Democracy From Trump», New York Times, 23.12.2023, στο: <https://www.nytimes.com/2023/12/23/opinion/colorado-ruling-trump.html> (πρόβαση: 01.03.2026).

⁵⁹ Ηυq, «Structural Logic of Presidential Disqualification», όπ. π., σ. 219.

⁶⁰ Somin, «A Lost Opportunity to Protect Democracy Against Itself», όπ. π., σ. 356 επ.

επιβλαβέστερη από την πιθανή δημιουργία ενός «*patchwork*» πολιτειακών δικαστικών αποφάσεων. Αυτό είναι κατά τη γνώμη μας το βασικό χαρακτηριστικό της μαχόμενης δημοκρατίας, της δημοκρατίας που αποτρέπει να ανέλθουν στην εξουσία όσοι την επιβουλεύονται. Το ιδεατό θα ήταν να μην χρειάζονταν αυτές οι διατάξεις και οι πολίτες να ήταν σε θέση να απορρίπτουν τους «επικίνδυνους» υποψηφίους. Από τη στιγμή που αυτό δυστυχώς δεν συμβαίνει, ρυθμίσεις αυτοπροστασίας του πολιτεύματος καθίστανται απαραίτητες, ειδικά σε περιόδους έντονου πολιτικού διχασμού. Για πολλούς, ένας επικίνδυνος υποψήφιος είναι προτιμότερος από έναν αντίπαλο υποψήφιο.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί και η άποψη του John Stuart Mill, ο οποίος υποστήριζε ότι «*η άσκηση κάθε πολιτικής εξουσίας, είτε ως εκλογέας, είτε ως αντιπρόσωπος, είναι μια εξουσία επί των υπολοίπων*»⁶¹, το οποίο σημαίνει ότι το δικαίωμα της ψήφου έχει ποιοτική διαφορά από τα λοιπά δικαιώματα, η οποία του στερεί ορισμένες από τις ελευθερίες με τις οποίες αυτά εξοπλίζονται. Είναι λογικό και αναγκαίο, από τη στιγμή που οι πολίτες δεν είναι αλάνθαστοι, να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα ώστε οι επιλογές τους να μην αποβούν μοιραίες για το Σύνταγμα και τη δημοκρατία.

Επίλογος: Μια πολιτική απόφαση υπό το ένδυμα του δικαίου;

Είναι γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις το Supreme Court δεν επηρεάστηκε από τις εκάστοτε πολιτικές συνθήκες. Αντιθέτως, επιτέλεσε στο ακέραιο και με υποδειγματικό τρόπο τον συνταγματικό του ρόλο και προχώρησε στην έκδοση μνημειωδών δικαστικών αποφάσεων, όπως η *New York Times Co. v. United States*⁶².

Σε άλλες περιπτώσεις όμως, οι περιστάσεις της εποχής είχαν αρνητικό αντίκτυπο στους δικαστές, τον οποίο και αντιλήφθηκε ο δικαστής Holmes όταν δήλωνε ότι: «*[ο]ι μεγάλες υποθέσεις [...] οδηγούν σε κακή νομοθεσία. Γιατί οι μεγάλες υποθέσεις χαρακτηρίζονται ως τέτοιες όχι λόγω της πραγματικής τους σημασίας για τη διαμόρφωση της μελλοντικής νομοθεσίας, αλλά λόγω ενός άμεσου και συντριπτικού ενδιαφέροντος που επηρεάζει τα συναισθήματα και παραποιεί την κρίση. Αυτό το άμεσο ενδιαφέρον ασκεί μια “υδραυλική πίεση” που θέτει υπό αμφισβήτηση αυτό που πριν ήταν σαφές και μπροστά στην οποία ακόμη και οι καθιερωμένες αρχές του δικαίου θα υποκύβουν*»⁶³.

Σε περιπτώσεις σαν αυτή, η διάκριση μεταξύ μιας πολιτικής απόφασης και μιας καθαρά νομικής ερμηνείας μπορεί να αποβεί εξαιρετικά δύσκολη. Κατά τη γνώμη μας, προκειμένου η δικαστική εξουσία να διατηρήσει τον αμερόληπτο ρόλο της, οφείλει να υπακούει και να ερμηνεύει πιστά το Σύνταγμα, το οποίο αποτελεί τον ανώτατο, ουδέτερο και γενικό κανόνα δικαίου. Η επιλογή αυτή, αν και ενίοτε μπορεί να μην είναι αρεστή σε συγκεκριμένους πολιτικούς φορείς ή κοινωνικές τάξεις, αποτελεί τη μόνη βιώσιμη νομική λύση.

Το Supreme Court δεν θέλησε να επηρεάσει τις πολιτικές ισορροπίες αποκλείοντας τον υποψήφιο ενός εκ των δύο μεγάλων κομμάτων. Ωστόσο, η υιοθετηθείσα λύση μπορεί να δημιουργήσει την εικόνα ενός πολιτικά μεροληπτικού δικαστηρίου, το οποίο επικύρωσε νομικά την προσπάθεια ενός πρώην προέδρου να διατηρηθεί παράνομα στην εξουσία. Με άλλα λόγια, μια απόπειρα πραξικοπήματος μπορεί να παραμείνει ατιμώρητη.

⁶¹ Mill J.S., *Considerations on Representative Government*, Henry Holt & Co., Νέα Υόρκη 1873, σ. 206.

⁶² *New York Times Co. v. United States* [403 U.S. 713 (1971)] (per curiam), η οποία αφορούσε την ελευθερία της έκφρασης του τύπου απέναντι στον προληπτικό έλεγχο του κράτους.

⁶³ *N. Sec. Co. v. United States* [193 U.S. 197 (1904)] (Holmes, J., dissenting).

Οι δικαστές, με την απόφασή τους αυτή, ανέδειξαν μια αφελή πτυχή της δημοκρατίας: στο όνομα της μη πρόκλησης των πολιτικών παθών και της αποτροπής του διχασμού μεταξύ των πολιτών, επέλεξαν να αγνοήσουν μια συνταγματική επιταγή και να επιτρέψουν σε έναν άνθρωπο που αποτέλεσε αποδεδειγμένα απειλή για το δημοκρατικό πολίτευμα να συμμετάσχει στις εκλογές και να εκλεγεί στο ανώτατο πολιτειακό αξίωμα. Η ανεκτική δημοκρατία, ο τύπος της δημοκρατίας που ανέχεται και δεν επιβάλλει εμπόδια στους εχθρούς του φιλελεύθερου πολιτεύματος, πέτυχε έναν πρωτοφανή θρίαμβο επί της μαχόμενης δημοκρατίας.

Η δημοκρατία, ωστόσο, δεν είναι αφέλεια. Όταν ένας κίνδυνος διαφαίνεται στον ορίζοντα, η πολιτεία πρέπει να θωρακίζεται με μέτρα αυτοπροστασίας, τα οποία το Σύνταγμα προσφέρει, όπως εν προκειμένω το τμήμα 3. Ο κατεξοχήν πολιτειακός θεσμός που καλείται να εφαρμόσει αυτά τα μέτρα είναι τα δικαστήρια. Λαμβάνοντας υπόψη την διαχρονική τάση του ανθρώπου να επηρεάζεται από λαϊκιστές και δημαγωγούς, εναπόκειται στους θεσμούς να διδαχθούν από τα μαθήματα του παρελθόντος και να παρεμβαίνουν όταν ένα πρόσωπο που έχει επιδείξει συμπεριφορά αντισυνταγματική και αντιδημοκρατική διεκδικεί την εξουσία. Η δημοκρατία, παρά τα αναμφισβήτητα προβλήματά της, αποτελεί το μόνο πολιτικό σύστημα στο οποίο ο άνθρωπος είναι σε θέση να αναπτύξει πλήρως και ελευθέρως την προσωπικότητά του. Πρέπει, συνεπώς, να προστατευθεί με κάθε κόστος. Ασφαλώς πρόκειται για αποφάσεις δύσκολες και αντιδημοφιλείς, αλλά αποτελούν την εγγύηση της σταθερότητας της συνταγματικής τάξης. Η ιστορία, εξάλλου, δεν γράφεται με συμβιβασμούς, αλλά με τόλμη και αποφασιστικότητα.

Ο ρόλος του Supreme Court δεν είναι να μετριάξει τα πάθη της κοινωνίας ή να αναζητά το κατάλληλο ή πολιτικά ουδέτερο μήνυμα για να μεταδώσει στους πολίτες, αλλά να αποδώσει το δίκαιο, να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει ορθά το Σύνταγμα και τους νόμους, όπως τα μέλη του ορκίστηκαν να πράττουν. Το μόνο μήνυμα που πέτυχε να μεταδώσει εν προκειμένω το Supreme Court, είναι ότι, όταν το ίδιο το επιθυμεί, θα βρει έναν τρόπο να αποφύγει να ασκήσει τα συνταγματικά του καθήκοντα, να προτιμήσει την άσκηση πολιτικής από την ερμηνεία του Συντάγματος, να αγνοήσει τον ανώτατο κανόνα δικαίου στο όνομα μιας δήθεν «ηρεμίας». Με την κρυφή ελπίδα να μην αποτελεί την ηρεμία πριν την καταιγίδα. Αν και όλοι οι ως τώρα οίωνοι συνηγορούν προς το αντίθετο.